

Latgališu woceleite

Latgali var tikai mīlēt

Aktivās kūpīnys – Latgališu kultūrys bīdreiba

Ilga Šuplinska nūvielej sev i Latgolai darbeigu i drūšu kotru dīnu.

fesore), Ilga ir izkūpuse latgaliskū tagadejūs školōtōjūs, literatūs i aktivūs kūpīnu liderūs.

Grōmota latgaliski – tys ir pats vīglōkais dorbs, atzyna Ilga, – deļ tam ka skaidri saprūtams tōs topšonys sōkums i beigys. Ilgai ir leli nūpalni daudzū izdavumu topšonā, i vīnys avīzīs lopys byutu par moz, lai tūs vysus nūsauktu.

Ilgai ir priks, ka ar Īrejis i Vōcejis izdevnīceibu atbolstu izadeve iztulkōt i izdūt latgaliski Luisa Kerola grōmotu «Alise breinumu zemē» i Antuana de Sent Ekziperī «Mozū priņci». «Tai mes nūstyprynojam latgališu volūdu Eiropys volūdu aprītē. Eiropa piec myusu aktivitatem (tān ari cytu bīdreibu) viertej, ka latgališu volūda nav apdraudāta, tur myusim soka – ir radejis raidejumi latgaliski, ir latgališu volūdys korpuss, cytys tehnologiejis, latgališu volūda i nūvodvuceiba školōs pasaruoda, vyss nūteik. Jā, myusim tys ir, bet myusim, latgalīšim, kotru reizi jōpīrōda vaļdeibys i ministreju gaitēnūs, deļkam myusim ir vajadzeigi raidejumi latgaliski, deļkam školōs stuņdēs jōrunoj latgaliski... Eiropa tam natic, ka kotru reizi tys juoaplīcynoju kai nu jauna,» tū Ilga soka ar lelu skumi bolsā.

Vaicōju, deļkam vaļdeibys cylvāki lobprōt brauc iz Latgolu, sprīž, ka asom vīsmīleigi, bet, ja latgalīts teik leidz Reigai ar praseibys papeiru, tod veiri palākajūs svōrkūs latgalīti nadzierd. Ilga nūvārovuse, ka varys ešalonā ir politiskō gryba atbaļsteit Reigu i vēļ dažus politiku vairōkuma pōrstōvātus regionus, deļtuo ka tur dzeivoj lels vālātōju skaits.

«**Piec 2017. goda, pasateicūt Viesturam Kai-rišam, Latgola otkon ir pamanāta: tyka īvīsta Latgolys kongresa dīna 27. aprēlī. Tod tyka apstyprynōts Latgolys karūgs i, lai gon lānom, tūmār teik nūmaineiti vītvdōrdi. Jau trešū godu Latgolys školōs vuica latgališu volūdu i nūvodvuceibu (niu tōs ir jau 40 školys). Bet šytamā geopolitiskajā situacejā Latgolā vajag atbolstu cylvākim, kas te dzeivoj, lai jī te dzeivōtu vēļ ilgi, i tikai tod jōdūmoj par miljōnim eiro drūšeibai. Styprynoju Latgolu (i tys ir ari volūdys vai-cōjums), mes styprynojam Eiropu. Ja vaļ-deibā i Saeimā tū nasapress (i tī vajag vairōk latgališu – dareitōju), nīkas nasamaineis,» uzskota Ilga.**

Tūmār ceīņa par latgaliskom vierteibom nav golā. Latgolys kongresa lāmumu izpīldīs padūme ir aizsytejuši viestu- tūli Valsts prezidentam i Ministru prezidentei, kur pīprosa finansēt nu valsts budžeta latgališu volūdys i nūvodvucei- bys stuņdis školōs, raidejumus latgališu volūdā sabīdrys- kajūs medejūs i latgaliskū atbolstūšu personu kotrā poš- vaļdeibā, īvist regionalū koeficientu jeb 100 eiro pīmoksu miēnēsī kotram Latgolā dzeivojūšam i strōdojūšam cylvā- kam i tt.

Dorbs nabīdej

«Bīdreibai tagad ir Sabīdreibys integracejis fonda pro- jekts, kura pamatmierkis ir izgleituoat sabīdreibu i styprynuot vīteju kūpīnu, ari pīsaisteit jaunus bīdrus. Tys nav vīglai, bet mes ūtrū godu atbolstom Montesori skūlu Rēzeknē ar mierki īkļaut latgališu volūdu, leidz ar tū alternativiv izgleiteiba uztr i kūpj ari latgaliskū. I mes tai teikam ari pi jaunim bīd- rim. Bet, ja runojam par politiku, tod myusim jōpanōk Latvejā diveju nacionalūs leimiņu pōrvaļdeiba, leidz ar tū Eiropys lelu naudu sajimtu ari regioni, i tod daļai politiku i uzjiemieju byutu gryba dorbtīs Latgolā. I zynu, cik tys ir gryuši,» saceja Ilga.

Ilga grybātu atrast vairōk breiva laika ōrpus itō breiža pamatdorba Zemissardzē, lai turpynōtu dorbu latgališu te- zaura veidōšonā i varātu apkūpōt i izdūt grōmotōs pošys atrodumus latgališu literatūrys viesturē, rodūšajā rakstei- šonā, scenareju veidōšonā i c. «Dorbs nabīdej, deļtam ka maņ pateik dareit latgaliski i Latgolai, i ar tim cylvākim, kuri ir atvārti vysam latgaliskajam. Dorbs nīkur napazuss, tys paliks bārnūs, studentūs, grōmotōs,» ir pōrlīcynōta Ilga, nū- vālādama sev i Latgolai darbeigu i drūšu kotru dīnu.

Autores foto

Egita Terēze Jonāne

I lga Šuplinska vada Latgališu kultūrys bīdreibu, kas apvīnoj latgališus, reikojuāt Latgolys kongresus, organizejuāt latgaliskus pasōkumus i izdūdūt grōmotys latgališu volūdā. Bīdreibys statutūs raksteits, ka bīdri sekmej latgališu kultūrviesturiskū montōjumu, apzynoju, sagloboju i atteista tradiceju, taipat īrū- synoj Latgolys kultūrys, izgleiteibys, identitatis saglobōšonys lāmumus, «Latgališu woceleite» vaicova Ilgai par Latgališu kultūrys bīdreibys padarātū i doromū.

Vīna nu vacōkajom bīdreibom

Ilga pastōsteja Latgališu kultūrys bīdreibys topšonys viesturi, uzsvērūt, ka tei dybynōta 1989. godā i ir vīna nu vacōkajom bīdreibom. Tūreiz pi bīdreibys šyupeja stōvēja lela latgališu inteligencis saime Osvalda Zvejsalnikā, Pītera Keiša i Jōņa Elkšņa uzrunōti.

«**Bīdreibai beja konkrēts mierkis – nūsador- bōt ar latgaliskūs izdavumu izdūšonu, leidz ar tū izreiz tyka dybynōta vaļde i izveidōta izdevnīceiba. Ūtrs tikpat lels mierkis beja Latgolys kongresa reikōšona, a kongresa mierkis beja sasaukt kūpā i apvīnōt latgali- šus nu Latvejis i ōrzemem i apsazynōt sovu latgaliskū identitati.**

Pirmī darbeibys godi – tei beja intensiva sarakste ar latgalīšim vysā pasaulī (asu daudz pietejuse Jōņa Elkšņa saraksti ar latgališu literatim, i tū vysu var izlaseit krōjumā «Via Latgalica», 2016, Nr. 8, <https://journals.ru.lv/index.php/LATG/article/view/2231>) i viesturis apzynōšona. Bīdreibā beja pōrs simtu bīdru (bīdreibys dzeive beja gona aktiva, saītūs Rēzeknē pīsadaleja 60–70 bīdri), i taidys skaits beja leidz 2008. goda ekonomiskajai krīzei. Jōsoka, sōkumā tei beja Rēzeknis latgališu kultūrys bīdreiba, kas vālōk palyka par Latgališu kultūrys bīdreibu. Gon pyrmsōkumūs, gon tagad Latgališu kultūrys bīdreiba gōdoj par latgaliskōs poš- apzīnis uzturiešonu i kūpšonu. Bīdreibys mōjvīta gon ir cyta – nu kultūrys noma «Zīmeļblāzma», kur Pīters Keišs atbīdēja par kultūrys dzeivis organiziešonu, pādejuš divus godus asam Rēzeknis Tehnologueju akademiejis telpuos, kur nūteik Montesori školēna, a «Politiskuos patmalis» reikojam politiskūs partēju birojā. Asam telpys meklejumūs,» pas- tōsteja Ilga.

Latgolys kultūrys bīdreibai ir bejuši dažaidi laiki, bet nu 2012. goda ir atjaunōtnis laiks, uzskota Ilga. Dīmžāļ bīdreib- bys vadeitōjs Pīters Keišs sasadorbova ar «Saskanis» eliti i beja cytys bīdreibys, kuru dybynova Jōņs Urbanovičs, vaļde. Uzzynōjuši tū, bīdri reikova vaļdis pōrvīlešonu. Anna Ran- cāne pīkryta bīdreibu vadeit, bet Ilga pīkryta paleidzēt jai kai vītneica. Tymā laikā bīdreibā īsasaisteja ari Līvija Pla- vinska. Jaunō vaļde nūlēme, ka Latgolys kongress nav tikai Rēzeknis prioritāte, ka bīdreibai jōstrōdoj Latvejis i pasaulja

mārūgā. Deļtam bīdreiba klīva par Latgališu kultūrys bīdreibu ar pīcu cylvāku vaļdi, kuru vadeja jau Līvija, vēļ piec kaida laika – Jurs Viļums, a tagad jū vada Ilga.

Atsagrīzuse Latgolā, lai kūptu latgaliskū

Ilga 1993. gadā atgōja iz Rēzekni, lai vuceitu Rēzeknis Augstškolys studentus, i sōka intensivi apmeklēt Latgolys Kultūrviesturis muzeja laseitovu, satyka pedagoga spieciēgys personeibys Pītera Ančupāna sīvu. Jei Ilgai izrōdeja vysu, kas Rēzeknē saisteits ar latgališu literatūru, i īpazeistynova ar sovu kungu Pīteri Ančupānu, kurs pōrlīcynova Ilgu, ka jōs interesī par latgaliskū vajag likt lītā, i aizvede iz Latgališu kultūrys bīdreibu. Jei īzasaisteja gon Latgolys kongresa or- ganiziešonā, gon latgaliskūs izdavumu i pasōkumu gatavei- šonā. Vālōk, jau 1997. godā Ilga tyka īvālāta bīdreibys vaļde, ilgu laiku beja bīdreibys vaļdis pīšksādātōja vītneica, bet nu 2022. goda jei vada Latgališu kultūrys bīdreibu.

«**Laikam var saceit tai, ka tymūs deveņdas- mitajūs asu atsagrīzuse Latgolā, lai kūptu latgaliskū sevī i pasaulī. I mes kardinali mainejom bīdreibys darbeibys vierzīni – ja leidz 2012. godam tei beja pīminekļu ceļ- šona i Latgolys kongress reizi desmit go- dūs, tod nu 2012. goda mes aizgōjom vai- rōk sabīdreibā. Reikovom dažaidus inter- aktivus pasōkumus gon Frančam Trasu- nam, gon Frančam Kempam, īdybynovom Nikodema Rancāna bolvu školōtōjim, pīsa- vērsem jaunīšim – organizējom nūmetnis, sōkom izdūt grōmotys i tt. Bīdreibys pastō- viešona byus ilglaiiceiga tikai tod, ja bīd- reibā byus jauni cylvāki,» uzsvēre Ilga.**

Zynūša volūdā i literatūrā

Ilga atzeist, ka dorbs Latgališu kultūrys bīdreibā ļaun pōrredzēt labi vysu daudzveidīgū latgaliskū laukumu, tūmār pošai ir lels priks par pīnasumu latgališu volūdai i literatūrai. Latgališu volūdņiki, tai skaitā Ilga, ir panōkuši, ka latgališu volūda ir īraksteita Latvejis valsts normativajūs dokumentūs. Byudama Rēzeknis Augstškolys profesore (tān jau vīsp- ro-

Šis projekts tiek realizēts ar Valsts kultūrkapitāla fonda mērķprogrammas "Latviešu vēsturisko zemju attīstības programma" finansiālu atbalstu